

DE VERWERVING VAN PRACTISCHE ZELFKENNIS

Wanneer wij over zelfkennis spreken, moeten we in de eerste plaats eerlijk zijn en erkennen dat een al te volledige zelfkennis ons meestal niet aangenaam is. De doorsnee-mens wil precies zoveel in waarheid omtrent zichzelf weten als past binnen zijn wereldbeeld. Het gevolg is dan, dat men - bewust of onbewust - bepaalde delen van eigen persoonlijkheid buiten beschouwing laat. Hieruit ontstaan velerlei verwarringen: de mens komt met innerlijke problemen te zitten en gaat uitwegen zoeken, die voor hemzelf - laat ons zeggen - minder goed en minder juist zijn. Wanneer ik dan ook hier de praktische zelfkennis bespreek, moet ik uitgaan van een aantal grondslagen. In elk daarvan zult u een dubieus terrein ontdekken: iets wat de mens graag omzeilt. Voor deze avond zou ik het erg prettig vinden, indien u de blinddoek even af zou willen doen en zou willen proberen ook die punten onpartijdig te bezien.

In de opbouw van de mens en zijn persoonlijkheid hebben wij natuurlijk, allereerst te maken met temperament, (grondslag dus van het wezen, mede omvattende het karakter voor zover dat in de jeugd jaren is gevormd). In de tweede plaats krijgen wij te maken met het milieu. De omgeving bepaalt voor een groot gedeelte de denkwijze van de mens en dus ook zijn reacties. Indien hij zijn milieu onjuist beoordeelt, kan hij nooit tot juiste zelfkennis komen. Verder heeft hij te maken met zijn geest. De geest is een bewustzijnsvorm, die veel ouder is dan het lichaam. Zij heeft een aantal maatstaven, die stoffelijk moeilijk of niet kunnen worden gebruikt, omdat zij zich op ervaring en niet op de waardering van het beleven zelf richt. Ten laatste en zeker niet als minst waardevolle factor komt ook nog in het geding wat men pleegt te noemen "karma", maar wat ik liever zou willen noemen "oorzaak en gevolg", blijkend uit geestelijke hiaten en daardoor inwerkend op de stof.

Nu ik u deze eerste factoren uiteen heb gezet, zullen we met het temperament aan een nadere beschouwing te onderwerpen.

Elke mens denkt, dat hij een zeker temperament heeft, maar slechts weinigen weten precies hoe dit temperament kan worden omschreven. Als je echter van jezelf niet weet, hoe dus het spel van lichamelijke invloeden met inbegrip van hartstochten, begeerten en angsten zich in jezelf afspeelt, kom je niet verder. Het is dus noodzakelijk allereerst, eens vast te stellen, hoe ons temperament dus is.

En dan hebben wij als eerste punt het z.g. flegmatisch, je zou ook kunnen zeggen: afwachtend of koel temperament. Heel veel mensen brengen deze koelheid alleen in verband met b.v. de sexualiteit, wat natuurlijk onjuist is. Als u wilt weten, of u een koel temperament hebt, zult u zich het volgende moeten afvragen: Ben ik gauw van mijn stuk te brengen?

Voel ik mij snel geroerd en laat ik mij daardoor ook tot directe handelingen bewegen? Vergeet niet, u kunt gemakkelijk ontroerd zijn maar niet tot daden komen. Dan is die ontroering een zuiver psychische kwestie en kan niet worden beschouwd als een directe aanduiding van temperament. Juist de lichamelijke actie en reactie impliceren niet alleen ontroering maar ook het haast instinctief stellen van een daad. Als u in staat bent om snel ontroerd te worden en snel in te grijpen, dan bent u zéker niet flegmatisch. Maar als u de neiging hebt om - al bent u misschien wél geroerd en denkt u er zelfs wél lang over na - de dingen op hun beloop te laten en blijft u over het algemeen zeer nuchter en zeer kalm, dan heeft u wél een zeer koel temperament. Een koel temperament impliceert voor de mens, die naar zelfkennis streeft, dat hij voorzichtig moet zijn met zijn waardering van zijn relatie tot de wereld. Hij komt er niet toe zijn innerlijk beleven te uiten. Hij blijft vaak de rots van kalmte en stilte, waartoe iedereen zich in verwarring zou wenden, maar hij vindt geen werkelijke uitlaat voor zijn innerlijke problemen. Een verkeerde waardering van jezelf maar vooral van je omgeving is hiervan vaak het gevolg. Het contact, dat je hebt met de wereld, is in dergelijke gevallen n.l. erg beperkt. Alleen daar, waar een directe behoefte aan u bestaat en dus een onmiddellijke daad word

uitgelokt, reageert u. Is deze uitlokking er niet, dan neemt u van die wereld betrekkelijk weinig kennis en gaat zij voor een groot gedeelte aan u voorbij. De innerlijke roerselen van uw wereld zeggen u weinig. U zult zichzelf in dergelijke gevallen zeer snel bedriegen door een vergelijking te maken met het "ik", dat u dan als gelijkmoedig beschouwt en de wereld, die voortdurend en schijnbaar zonder altijd gegronde redenen bijzonder opstandig en larmoyant is. Wilt gij uzelf goed leren kennen, dan zult u daarvan dus afstand moeten doen en u zult allereerst moeten trachten de emoties van anderen te begrijpen. Pas dan zult u beseffen wat u - qua temperament - in die wereld bent en voor die wereld betekent.

Nog één opmerking voor ik overga naar een volgend type. Wanneer je n.l. zo flegmatisch bent, meen je heel vaak, dat je toch eigenlijk ontzettend veel doet en dat je eigenlijk aan de wereld heel weinig eisen stelt en wat daar verder bij behoort. Dit is feitelijk niet waar. Maar u rationaliseert uw eigen wezen, omdat u nu eenmaal graag aan die norm van het leven beantwoordt. Laat u daardoor niet misleiden.

Dan kennen wij het sanguinisch type, een temperament dat veel spontaner is. Het is niet een type, dat zich onmiddellijk laat bewegen tot grootse daden. Er is een zekere zelfbeperking, een zekere zelfbeheersing. Er kan - ook bij het sanguinisch type - sprake zijn van enige schuchterheid. Men tracht eigenlijk wel alles innerlijk te verwerken, maar komt er voortvarend toe dit toch wel naar buiten uit te kramen. Een sanguinisch type zal de neiging vaak hebben reëel voor anderen te zijn en te doen maar omgekeerd ook veel van eigen leven aan anderen op te leggen of voor te leggen. Een dergelijk type zoekt het natuurlijk allereerst in de daad. Dat brengt het mee. Dit temperament brengt mee, dat daadkracht en gebeuren, meestal beheerst en overlegd, de hoofdtoon vormen van het eigen leven. Deze typen hebben echter de neiging om alleen te oordelen op grond van hun eigen daden en voor zichzelf het overleg, dat tot de daad leidt, minder nauwkeurig te omschrijven of te realiseren. Het gevolg is, dat zij heel vaak een schuldgevoel hebben, omdat zij zich niet kunnen indenken: mijn daden kwamen voort uit een weloverlegd streven en zo de daad daaraan misschien niet volledig heeft beantwoord, heb ik toch eerlijk getracht het beste te doen. Dit leidt tot een vertekening van het karakter. Vooral wanneer wij bij deze typen mensen vinden, die op door de gemeenschap minder gewaardeerde terreinen als seksualiteit en ook politiek zich wat afwijkend van de norm gedragen, worden zij al heel snel ofwel vijanden van de maatschappij, maar dan ook blijvende en hardnekkige vijanden, dan wel mensen met een voortdurend minderwaardigheidsbesef, dat zij trachten te compenseren door handelingen en daden, waarmee zij het eigenlijk zelf niet eens zijn.

U zult begrijpen, dat - wanneer je een dergelijk karakter hebt - je je dat zelf ook niet graag toegeeft. Maar er zijn alweer bepaalde kentekenen te noemen, die toch zeker bijdragen tot een gemakkelijker erkenning van de waarheid. Vraag u af, of u vaak impulsief handelt: of u de impulsiviteit altijd gepaard doet gaan met overleg. Daarop vindt u meestal in de praktijk wel een antwoord. Zo ja, dan is uw impulsiviteit zeker aanduiding van een meer sanguinisch type. Vraag u verder af in hoeverre bepaalde hartstochten, begeerten of ideeën u volledig beheersen. Probeer het antwoord niet voor uzelf te verdoezelen, maar zeg het uzelf zo duidelijk mogelijk: Dat overheerst mij, dat noemt een hoofdplaats in mijn denken in. Wanneer u daarbij tot de ontdekking komt dat seksualiteit, maatschappelijk verkeer en de gebreken van anderen daar in een voorname plaats innemen, terwijl u gelijktijdig metterdaad probeert iets aan die dingen te doen, dan hebt u wel zeker vastgesteld, dat uw eigen temperament dus behoort tot de beheersbare, maar toch wel wat meer levendige typen.

Naast andere typen, die we in de psychologie en de medische wetenschap tegenkomen, hebben we dan nog een zeer interessant type, dat wij het choleric type noemen. Dit is het type, dat ontzettend snel woedend wordt. Er is hier sprake van voortdurende protesten tegen de wereld, driftuitbarstingen en innerlijk vaak een gevoel van voortdurend verongelijkt te zijn. Het choleric type beheerst deze gedachten niet, en gaat onmiddellijk tot de daad over. Mensen, die een dergelijk temperament hebben, onderscheiden zich van alle anderen, doordat zij steeds in hatelijke zin en in woede spreken, zonder dat zij overleggen wat zij zeggen: geneigd zijn kostbare bezittingen in een opwelling van woede te vernietigen en om contacten en banden, die lange tijd hebben bestaan, met een slag te verbreken. Elke mens, die wil weten, of hij/zij van aanleg choleric is, kan daartoe het volgende afvragen: In hoeverre geef

ik onbeheerst uiting aan woede over onbelangrijke dingen? In hoeverre ga ik voortdurend door op aan mij bedreven onrechten en zweep ik mijzelf vaak tot woede op, zonder dat daarvoor een kenbare oorzaak is?

Het is een betrekkelijk gemakkelijke erkenning, want juist de cholericus ervaart telkens een terugval die bijna tot melancholie leidt, ofschoon hij nooit een melancholicus is. Hij is dan berouwvol en erkent zijn fouten, tot de volgende zandkorrel in zijn weg komt en hij opnieuw losbarst. Heb je een en ander in jezelf erkend, dan volgt hieruit onmiddellijk, dat je dus alles zult moeten doen om je woede-uitbarstingen zoveel mogelijk te vertragen, opdat door onderbreking van het denkproces en vertraging van de handeling een juister inzicht in de toestand kan worden verkregen. De drie genoemde typen plus enkele andere zijn zuiver stoffelijk en komen, als ik het zo mag opmerken, wel onmiddellijk voort uit uw stoffelijke ontwikkeling, uw lichamelijke aanleg.

Het volgende punt is het milieu.

Menigeen beseft niet, hoe sterk zijn milieu en vooral wel de omgeving, waarin hij tijdens zijn opvoeding heeft verkeerd, een stempel drukt op zijn wezen en zijn opvattingen. Wanneer het milieu voor ons een beperking, kent van onze natuurlijke aanleg (dus van het temperament), in staat zijn deze beperking op enigerlei wijze te compenseren, ontstaat een volkomen vertekende mens. Een voorbeeld: De koele mens gaat zich, wanneer hij in een streng orthodox religieus milieu opgroeit, heel snel voelen als een uitverkorene Gods. Hij is geneigd zichzelf te richten op hogere geestelijke waarden en ziet van uit zijn ivoren toren op de arme zondige mensheid neer, zonder veel meer te doen dan een enkel vermaan uit te spreken. Het meer sanguinisch type wordt dan zeer ijverig en is geneigd anderen zijn wil op te leggen. Dit zijn de typen, die onder dezelfde condities zullen trachten hun medemensen hun eigen leefwijze op te dringen: daarvoor hun hele leven desnoods willen inzetten, al hun daadkracht eraan spenderen en toch nimmer geheel tevreden zijn. De cholericus is de mens, die in een dergelijk geval bij elke voor hem niet aanvaardbare handeling of toestand uitbarst in klachten en profetieën omtrent de verdoemenis, die de wereld bedreigt en daarbij soms zeer abrupt ingrijpt om zich dan in zichzelf terug te trekken en voor zichzelf heen te stamelen, dat ook hij wel een zondaar is maar toch nog niet zo erg als die anderen daar. Hieruit blijkt al dat het milieu een zeer grote invloed kan hebben.

Er zijn natuurlijk zeer veel soorten van omgeving mogelijk in de jeugdijaren, terwijl ook de maatschappelijke plaats, die men later inneemt, ongetwijfeld op het leven en dus op het "ik" zelve een bepaalde invloed heeft. Het is mij onmogelijk deze alle op te sommen, maar ik zou u ook hiervan een paar aanwijzingen willen geven. Vraag u af:

Ben ik soms in mijn leven in verzet gekomen tegen iets, wat ik in mijn jeugdijaren heb ondervonden?

Hoe waren mijn ouders?

Hoe was de omgeving, waarin ik opgroeide?

Hoe heb ik mijn houding daartegenover nu bepaald? Uit de verschillen die u vaststelt zult u heel vaak zien, dat u in feite strijdt tegen bepaalde delen van uw milieu: en wel vooral tegen het vroegere milieu. U tracht dit te ontkennen, u tracht u daarvan los te maken, maar in feite gelooft u er nog aan. In feite bent u nog gebonden aan uw voorstelling. Een dergelijke tegenstrijdigheid voert tot onoverlegd handelen en denken. Je komt eigenlijk tot een reeks reacties, die niet meer redelijk genoemd kunnen worden. Het erkennen van de binding, die je hebt met het milieu, waarin je vertoefde - zeg van de vroegste jeugd af tot maximaal het 18^e - 20^e jaar - kan zeer veel bijdragen tot de erkenning van je eigen standpunt in de wereld.

Vraag je verder af: Wat meen ik verplicht te zijn tegenover de mensen? Over het algemeen zal het u gemakkelijk vallen een aantal van dergelijke verplichtingen op te sommen. Wanneer u dat hebt gedaan, vraag u dan af, welke van die verplichtingen in feite redelijk zijn en zin hebben buiten de algemene politesse én dergelijke om. Wat u van het lijstje schrapt, bestudeert u nader. Het feit n.l., dat u zich daaraan houdt en u het dus in feite toch wel

belangrijk acht, is het gevolg van een te sterke binding aan het huidige milieu. U kunt dan door deze binding te beseffen wederom begrijpen wat uw eigen wezen eigenlijk is en wil. De uitschakeling van de invloeden van de omgeving is in een dergelijk geval belangrijk. In de derde plaats: Ga jezelf eens een keertje heel rustig afvragen: Waarvan droom ik? En doe dan natuurlijk ook de blinddoek af. Wat voor dromen hebt u? Als u graag droomt en dagdroomt b.v. van reizen naar vreemde landen, dan is het wel zeker, dat u aan uw huidig milieu wilt ontkomen: het is een belasting voor u. Vraag u dan af: Waarom? Misschien is er dan wel iets aan te doen. In ieder geval verklaart het u dan weer de spanning, waaronder u leeft en maakt het u eenvoudiger uzelf dus te realiseren: dit zijn mijn mogelijkheden, dit ben ik. Speelt - neem me niet kwalijk dat ik het weer in het geding moet brengen - de sexe in uw dromen een grote rol? Is dit voortdurend op een bepaalde persoon gericht of wisselt dat steeds? Probeer eens een keer ook hier het masker af te doen en een eerlijk antwoord te geven op die vraag. Vraag u af, in hoeverre symbolen in uw dromen maar ook b.v. in uw meubilair een bepaalde sexuele betekenis kunnen hebben. Ga daarbij niet al te veel af op Freud, maar op datgene wat uzelf associatief eigenlijk zegt: Ja, dat zou ik eigenlijk toch moeten zijn. Dan ontdekt u waar u tekortkomingen hebt. Denk niet, dat die tekortkomingen vaak stoffelijk zijn. We weten vooral bij de sexe en de sexualiteit dat het mentale (dus de gedachtewereld), de behoefte iets te betekenen, geliefd te zijn, functioneel te zijn in de wereld, dikwijls een grotere rol speelt dan het temperament zelve. Dit betekent dus, dat u - omdat u toevallig geen sanguinisch temperament hebt - dit niet terzijde kunt leggen. Integendeel. Juist wanneer u hebt uitgemaakt: ik bezit dit niet, dan is het bijzonder interessant. U kunt daaruit dan concluderen in hoeverre u de aandacht zoekt van de mensen en waarschijnlijk ook waarom. Want als u eenmaal toegeeft dat u die aandacht zoekt, zult u ook wel beseffen wat daarvan de achtergrond is. Bedenk daarbij verder, dat zowel mannen als vrouwen een oudercomplex kunnen hebben, zodat men - b.v. op rijpere leeftijd geen kinderen meer hebbende - vaak jongere mensen schijnbaar sexueel zoekt maar in feite, omdat men de banden met de jongere mens, die men een tijd heeft gekend, zou willen voortzetten. Er is een aansprakelijkheid weggevallen die we graag weer zouden willen opnemen. Hiervoor begrip te hebben is belangrijk, want het geeft je de mogelijkheid jezelf te oriënteren.

Een volgende vraag, die ik nog graag zou willen stellen juist in verband met het milieu is deze: Hoeveel van wat ik aan mijn kleding, mijn huishouding en mijn persoon doe, doe ik alleen om anders gezien te worden dan ik ben? Bijvoorbeeld: in feite zou ik het niet erg vinden om in een rommeltje te leven, maar ik wil niet dat iemand dat ziet: ik schaam mij voor mijn slordigheid. Ik ben mij bewust, dat ik niet bijzonder knap ben, maar ik tracht mij ten koste van alles te verfraaien, want ik wil graag dat men mij een bijzonder knap persoon vindt. Ik ben wel oud, maar ik verf b.v. mijn haren, omdat ik er niet voor wil uitkomen dat ik een bepaalde leeftijd heb. Ik hunker naar een jeugdiger leeftijd, naar een jonger zijn. Het erkennen van deze dingen maakt het ons weer mogelijk in te zien hoe verkeerd wij ons dus in ons milieu hebben geplaatst. Want dergelijke gebreken - neemt u me niet kwalijk dat ik het gebreken noem, maar m.i. zijn ze het - voeren werkelijk wel tot een voortdurend zinloos handelen. Het is m.i. heel goed, als je jezelf toegeeft: Nu ja, ik heb last van zinnelijkheid. Ik heb last hiervan. Ik heb last dáárvan. Eerlijk toegeven kan geen kwaad. Maar wij moeten wel trachten om de stoffelijke achtergrond daarvan (het temperament) te scheiden van de omgeving en de suggestie, welke deze op ons legt en bovendien - wat zeer belangrijk is - de inwerkingen, die eventueel uit de geest zouden kunnen komen of die deel zouden kunnen zijn van een noodlot, dat wij beleven. Er is natuurlijk ook hiervan onmetelijk veel meer te vertellen, maar sta mij toe verder te gaan en ook even de geest te bespreken. Zoals ik reeds opmerkte is de geest een wezen - of moet ik zeggen: een orgaan, een organisme - dat veel ouder is dan de stof. Uit een menselijk standpunt gezien is de geest in feite amoreel. Zij kent en erkent n.l. geen menselijke mores, maar alleen evenwichtigheid of onevenwichtigheid, wat voor haar betekent: geluk en vooruitgang of ongeluk, stilstand en vlucht voor de werkelijkheid. Wanneer de geest in de stof komt, brengt zij haar eigen problemen mee. Wat zij in de stof afdrukt en dus bij voorkeur aan de stof oplegt, is zeker niet haar toestand van evenwichtigheid en geluk. Daarvoor heeft zij niet in de stof af te dalen. Zij gebruikt de stof bij voorkeur om haar onevenwichtigheden uit te drukken en deze dus zo mogelijk tijdens het stoffelijk bestaan door ervaring en beleving te corrigeren. U kunt moeilijk uitmaken wat uw geest precies aan feilen heeft. Een mens, die dat in de stof zou willen trachten vast te stellen, zou zich ongetwijfeld verwarren in allerhande

abstracties en niet veel verder komen. Maar besef, dat uw geest in u legt wat voor haar een onevenwichtigheid betekent ofwel duister is. In zoverre, zou je kunnen zeggen, is de wereld feitelijk een tranendal. Want datgene, wat de geest tot tranen zou kunnen bewegen, reageert zij in de stof aft brengt het daar tot harmonie en evenwicht, maakt uit de traan een lach om dan die lach in zich terug te nemen. Altijd weer wanneer u door de geest wordt beïnvloed, moeten wij dus het volgende stellen:

Ten eerste: Wij zijn niet in staat precies te bepalen waar onze eigen geest ingrijpt en waar andere factoren in het geding zijn.

In de tweede plaats: Wanneer onze geest, ons tot handelingen en daden drijft, zullen dit zeker daden zijn, die zich verzetten tegen de gelijkmatigheid en de gewone gang van ons leven.

In de derde plaats: Waar onze geest deze dadendrang niet beperkt tot of richt volgens de stoffelijke begrippen van goed en kwaad, mag en kan deze drang stoffelijk niet zonder meer worden opgevolgd, maar moet terdege worden overwogen en in een stoffelijk aanvaardbaar patroon worden ingepast. Anders zouden wij toch door het aanvullen van een bepaalde onevenwichtigheid voor onze geest nieuwe ervaringen scheppen, die grotere onevenwichtigheid ten gevolge zou kunnen hebben.

Ten laatste: De geest in ons wordt kenbaar in belevingen. Wij kunnen innerlijk zeer veel beleven, ook wanneer wij in de stof vertoeven, dat ons geestelijk wezen weerspiegelt. Het is de mens in de stof reeds mogelijk om een groot gedeelte van zijn innerlijke persoonlijkheid te erkennen. Maar deze erkenning is nimmer redelijk en kan nimmer gebaseerd worden op stoffelijke waarden, wetten, mores, noch op stoffelijke begrippen van goed en kwaad of andere gebruikelijke maatstaven. Zij kan alleen aan de hand van het gevoel worden gedefinieerd.

En dan komen wij aan het laatste punt, dat voor ons van belang is n.l.: karma, noodlot, zo u wilt. In verband hiermede heeft een mijner collega's de voorgaande vrijdag reeds een klein betoog gehouden. Indien u dus aanvulling behoeft op wat ik ga zeggen, zou ik u willen aanraden om het tweede of esoterische deel van voorgaande vrijdag te raadplegen. Ik wil en moet hier kort zijn.

Het feit, dat ons wezen een eigen trillingsgetal heeft, dat harmonieert en correspondeert met verschillende sferen en werelden maar ook met levensvormen in het verleden en in een mogelijke toekomst, impliceert dat alles wat met ons harmonisch is op ons inwerkt. Naar de mate dat het eigen "ik" in een dergelijke harmonie was geuit (b.v. in een voorgaand leven dus), zal al hetgeen dat als een tekort in het "ik" in dat leven bestond in dit leven worden geprojecteerd. Wij zullen in dit leven dus heel vaak de noodzaak ervaren om iets te herstellen, b.v. een fout die niet in dit leven ontstond, maar uit een voorgaand leven stamde. Wij zullen ontdekken, dat wij bepaalde dingen zullen moeten doen (b.v. iets moeten opbouwen), omdat wij in een voorgaand leven iets hadden afgebroken, wat voor ons noodzakelijk was. Hierbij gaat het altijd om het "ik" en nimmer om de wereld. De schepping is onaantastbaar, het kosmisch patroon kan door ons niet worden gewijzigd. Wij kunnen slechts ons eigen aandeel binnen dit kosmisch patroon zo wijzigen, dat het in harmonie is met de schepping.

Wanneer wij dit nu hebben vooropgesteld, dan kunnen wij over karma het volgende opmerken: Het heeft weinig zin karma in het geding te brengen als een verklaring b.v. voor ons leed, onze zorgen, onze tegenvallers of ons geluk. Deze dingen behoren steeds tot onze huidige fase van leven, ook als zij daarin voorkomen als gevolg van een harmonie met b.v. een voorgaand bestaan. Beroep op karma als een onveranderlijk en onontkoombaar feit is niet redelijk. Naarmate wij ons eigen wezen en bewustzijn wijzigen, zullen wij ook de noodzaken, die ons uit het verleden kunnen bereiken, kunnen veranderen en kunnen aanpassen aan onze moeilijkheden. Degenen, die menen onder een zwaar karma te lijden, doen dan ook goed allereerst de gedachte, dat dit een gevolg van een vroeger falen was, terzijde te stellen en in de plaats daarvan zich af te vragen in hoeverre zij in het heden onevenwichtig zijn. In hoeverre zij in het heden onjuiste besluiten nemen in hoeverre zij in deze beproevingen, die dan uit het karma zouden voortkomen, nu een onjuiste houding innemen. Slechts wat in dit leven wordt volbracht, kan nieuwe harmonie ten gevolge hebben. En als wij onszelf willen kennen, heeft

het geen zin op het verleden terug te vallen. Wij zijn n.l. het product van alle belevingen, die wij hebben meegemaakt in alle werelden en sferen en het huidig moment van beleven impliceert, dat het gehele verleden in onze eigenschappen, zoals zij nu bestaan is verdisconteerd.

Ik hoop niet, dat men mij kwalijk neemt, dat ik hierop heb geweest. Als u een van diegenen bent, die vast in karma geloven, dan zou ik u de raad willen geven u het volgende af te vragen.

In de eerste plaats: Wat schrijf ik in het bijzonder aan karma toe in dit leven? Hebt u dit eenmaal neergeschreven of geconstateerd, vraag u dan in de tweede plaats af: Had ik door anders te reageren of te handelen deze dingen kunnen voorkomen? Zo ja, waar en op welke wijze heb ik dan gefaald? In de derde plaats: Vraag u af, of u door de verantwoordelijkheid voor eventuele verkeerde reacties te aanvaarden niet de mogelijkheid verkrijgt om zelfs nu nog veel van hetgeen als karma beschouwd werd teniet te doen door zelf positiever te handelen en te denken.

Daarmee, vrienden, ben ik dan aan het einde van het eerste deel van mijn inleidend overzicht en gaan we nu terug naar de verwerving van praktische zelfkennis.

We vragen ons in de eerste plaats af: Wanneer is zelfkennis praktisch? Antwoord: Wanneer zij nu op dit ogenblik bruikbaar is om ons eigen leven ten opzichte van de wereld zowel als ten opzichte van het innerlijk, juister en harmonischer te oriënteren. Een praktische zelfkennis kan nooit uitgaan van een volkomen zelferkenning. De mens heeft er meestal de tijd niet voor zo ver in zichzelf door te dringen, en zelfs dan nog blijft de vraag, of dit zou voeren tot een feitelijke verbetering van zijn stoffelijk en natuurlijk ook geestelijk leven. Op het ogenblik, dat wij praktisch willen zijn en onszelf beter willen kennen, zullen wij dus niet mogen streven naar een volledig kennen van het "ik", voor wij alle factoren, die met het huidig bestaan samenhangen (dus met ons denken, ons geloof, onze hoop, onze afkeer), hebben kunnen verklaren. In de praktijk begin je altijd daar, waar de eerste behoefte bestaat. Zo begint iemand, die naar praktische zelfkennis streeft, zich allereerst af te vragen: Waar faal ik volgens mijn eigen inzichten in mijn leven het meest? Waar schiet ik het meest tekort? Als je deze tekortkoming eenmaal hebt vastgesteld, dan wordt het tijd om haar aan de hand van de reeds verstrekte gegevens na te gaan en naar haar oorzaak te zoeken. Heb ik deze gevonden, dan is daardoor een deel van mijn eigen wezen a.h.w. gedefinieerd. Deze definitie gebruik ik dan als een wapen tegenover al die onevenwichtigheden, die mij zo zeer storen. Daar waar ik iets begrijp, wordt het gemakkelijk te beheersen, kan ik mijzelf en de wereld veel meer vergeven: daar kan ik ongetwijfeld ook veel gemakkelijker mijn doel bereiken. Zelfrealisatie is dus wel erg noodzakelijk. Heb ik nu dat eerste punt gehad, heb ik mijn zwaarste zorg, mijn zwaarste probleem, mijn grootste tweestrijd vastgesteld, dan blijkt echter dat ik in de praktijk nog wel enkele bezwaren heb.

In de tweede plaats: Ik heb begeerten. Wat begeer ik? Waarom begeer ik dit? Hierbij is het belangrijk, dat je die begeerten zo nauwkeurig mogelijk omschrijft en dat je probeert ook de wijze, waarop je hebt getracht die begeerte in het verleden of zelfs nu te vervullen, nader in ogeschouw te nemen. Praat niets goed, keur niets af. Wees zo objectief als je kunt, Schrijf het neer als een soort feitenrapport, een proces-verbaal aan jezelf. Heb je dit gedaan, ga dan jezelf afvragen.

Ten eerste: Wat is de oorzaak, van mijn begeerten? Let daarbij goed op uw temperament. Let daarbij dus ook op de rol, die dit begeren eventueel in het verleden heeft gespeeld en in de toekomst zal spelen

Ten tweede: Let erop in hoeverre dit begeren in strijd is met uw omgeving of de meningen, gedachten, geloofswetten e.d. die u aan uw milieu hebt ontleend. Vraag u af, of deze in overeenstemming te brengen zijn. Zo ja, doe dit.

Ten derde: Realiseer u goed, dat niet elke begeerte, zoals ze nu aan de oppervlakte komt, ten slotte moet worden vervuld. Vraag u af: Wat zou er gebeuren, als mijn begeren werd vervuld? En denk ook daar over na.

Aan de hand van de voorstelling, die u dan krijgt, zult u waarschijnlijk in staat zijn uw begeren juister te omschrijven maar ook zodanig te wijzigen, dat u veel ellende voor uzelf voorkomt. Tevens begrijpt u, dat uw gedachtewereldje niet volledig juist was, en dan hebt u weer een deeltje van uw onderliggende persoonlijkheid erkend.

In de derde plaats heb je te maken met angsten. Nu zijn angsten en vrezen over het algemeen universeel in deze tijd. Ze vervullen de hele wereld en er zijn dingen, waar iedereen wel bang voor is. Wij laten, zover het ons mogelijk is, dan ook b.v. de vrees voor de dood buiten beschouwing, tenzij we b.v. op zeer rijpe leeftijd zijn. We trachten zoveel mogelijk te definiëren: Wat vrees ik nu het meest? Het kan voor de gen een spin zijn: voor de ander een onverwachte situatie: voor een derde een onaangename verplichting. Omschrijf dit voor uzelf. Vraag u dan af: Waarom vrees ik dit? U zult ontdekken, dat de verklaring soms ligt in de kinderjaren: dus datgene wat men u in uw milieu heeft verteld. Soms echter ook in een vereenzelviging, b.v. een spin wordt vaak vereenzelvigd met ongeluk, ongeluksbrenger. Een dergelijk bijgeloof heeft meer te maken met de houding van de doorsnee-mens tegenover spinnen, dan u zou denken. De verplichting kunnen wij vrezen omdat we in feite lui zijn. Maar ook omdat wij tot de ontdekking komen, dat wij door de vervulling van een dergelijke verplichting tegen ons eigen wezen in moeten gaan. Vraag u af: Waar is dan het verschil? Waar ligt de oorzaak? U zult ongetwijfeld 20 á 30 oorzaken opgeven. De uitlegging hebt u te over. Wanneer u ze allemaal hebt opgeschreven of goed hebt overdacht, vraag u dan af: Wat is voor mij nu de belangrijkste reden? Hebt u het belangrijkste argument daaruit gehaald, dan kunt u ervan verzekerd zijn, dat dit tevens de grootste verontschuldiging van uw angst inhoudt. Vraag u af: Wat is het excuus, dat ik hier maak? Heeft u het excuus gevonden, dan weet u ook tevens, waarop uw angst is gebaseerd, wat daar van de feitelijke oorzaak is. Als resultaat: vergroting van praktische zelfkennis maar ook de mogelijkheid om uw angsten zozeer te beheersen, uw verplichtingen en angsten zozeer te richten, dat zij in uw leven een minder belangrijke rol spelen.

Het is duidelijk, dat wij - door op deze manier heel nuchter na te denken - een vergroting krijgen van praktische, dus bruikbare zelfkennis. Bovendien bouwen wij ongetwijfeld aan een grotere innerlijke harmonie en zullen wij dus geestelijk wat sneller kunnen vorderen. Die geestelijke vordering brengt nu met zich mee, dat we wat vrijer komen te staan tegenover vele stoffelijke dingen: de gedachtewereld wordt over het algemeen wat ruimer en wat minder eng. Het resultaat is, dat ook de stoffelijke impulsen en de milieu-invloeden, die eens doorslaggevend waren, langzaam maar zeker in belangrijkheid afnemen en dat daarvoor in de plaats komt het zoeken naar innerlijke harmonie. Ben je zo ver, dan kun je verdergaan en zoeken naar een absolute zelfkennis. Tot dan is het beter om in de eerste plaats praktisch te blijven en evenwicht te zoeken in je huidige toestand.

Nu is ook dit alles voor u waarschijnlijk duidelijk, begrijpelijk en zelfs enigermate eenvoudig, omdat het slechts vergt een uitpluizen en zoveel mogelijk vaststellen van deze dingen. Maar ik had u eigenlijk beloofd u een weg te tonen in de richting van die praktische zelfkennis. En dat houdt in, dat ik met mijn inleiding niet kan volstaan, indien juist het idee van "de weg", dus de geleidelijke ontwikkeling daarvan, niet mede wordt behandeld.

Zo zullen wij dit derde en laatste bedrijfje van mijn inleiding dan beginnen met de opmerking. Elke mens heeft in de praktijk wel zelfkennis, maar hij ontvlucht daaraan maar al te gaarne. Wij willen heel graag als mens en ook als geest in een vormsfeer beantwoorden aan hetgeen men van ons verwacht. Het feit, dat de verwachtingen die de buitenwereld t.o.v. ons koesteren, het oordeel dat die buitenwereld over ons zou vellen, meer invloed heeft op ons wezen dan ons eigen innerlijk, is natuurlijk een heel bedenkelijke zaak. Het gaat er ten slotte niet om, wat die buitenwereld doet of niet doet. Het gaat erom wat wij zijn of niet zijn. Zo kun je altijd het best beginnen bij je streven naar zelf kennis met te stellen:

Niet wat de wereld van mij dént is belangrijk, maar wel wat ik voor die wereld betéken. We draaien dus de verhouding o.a. wat ik voor die wereld kan doen of kan zijn is belangrijk. Daarbij speelt geen tijdselement of iets anders verder een rol. Als ik één ogenblik geluk kan betekenen voor een ander mens, dan is dat voor mij veel belangrijker dan alles wat de wereld

daarover zou zeggen. Ik ben n.l. niet in staat de consequenties van mijn daden voldoende te overzien. Ik ben ook niet in staat de consequenties van mijn houding verder te overzien dan het "ik" betreft. Maar ik weet verduveld goed dat ik met mijzelf tevreden kan zijn op het ogenblik, dat ik mijzelf goed vind. Vandaar dat de eerste stap op de weg naar zelfkennis altijd weer is: tracht goed te zijn. Maar volgens uzelf en niet volgens de maatstaven van anderen.

Dit is echter lang niet voldoende. Want alleen goed te zijn geeft wel een prettig gevoel, maar het laat ons nog steeds de vraag: Waar ligt ergens een doel? Nu is het doel, dat wij kiezen, altijd in onszelf gelegen. Onthoudt u dat goed. Ook wanneer wij dat doel noemen "wereldvrede of een heilstaat, het bereiken van Mars of een reis naar de maan", in feite ligt het in ons zelf verankerd. Het is een uitdrukking voor een eigen behoefte. Als voorbeeld: Het is waarschijnlijk, dat de eerste grote ruimtereizen gemakkelijker door Rusland ondernomen kunnen worden dan door Amerika, omdat er meer Russen zijn die in feite weg willen van deze wereld dan Amerikanen. Begrijpt u de associaties? Zo ligt het voor uzelf dus ook. Ergens in jezelf ligt een doel. Dit doel is niet direct de uiterlijke bereiking, die je nastreeft, maar het is de verhouding, waarin dit doel je stelt tot de wereld waarin je leeft. Heb je eenmaal het gevoel dat je zo goed mogelijk, zo verantwoord mogelijk handelt, dan moet je je dus ook nog gaan afvragen: dat voor doel stel ik mij? Probeer dat doel dan te herleiden tot een eigen doel, een doel dat in het "ik" ligt. U zult tot de conclusie komen dat het eenvoudiger gaat dan u denkt. Kent u dit doel, dan weet u dus waar uw goedheid heen streeft, waarop het is gericht. Een volgende fase is ongetwijfeld, rechtvaardigheid. Neemt u mij niet kwalijk, dat ik hier een tot nu toe niet genoemde waarde in het geding breng, maar ze is belangrijk. Wij hebben in onszelf een rechtszin. Deze rechtszin is weer niet afhankelijk van het milieu. We kunnen het soms rechtaardig vinden dat een arme van een rijke steelt. Maar als een rijke van een arme steelt, dan wordt onze rechtszin ten zeerste gekwetst. Wij kennen nooit een overkoepelende factor in die rechtszin. Onze rechtvaardigheid is nimmer gebaseerd op algemeen geldende regels, maar betekent de verwerping van relaties en verhoudingen, zoals wij deze in onszelf kennen. Ons begrip van die rechtszin maakt het ons mogelijk vast te stellen wat wij zien als doel in de wereld, Wat wij als doel in de wereld zien, zien we als doel in onszelf. We kunnen dit verwerkelijken en daardoor neer onszelf zijn. Het zal u ook duidelijk zijn, dat wij met een doel alleen niet kunnen volstaan. Wij hebben n.l. ook nog behoefte aan vooruitgang. Het idee vooruit te komen is de meest belangrijke instigator van het streven. Het is altijd goed om stil te staan en zonder opschepperij maar ook zonder schijnnederigheid, die in feite een vorm van trots is, te zeggen. Zo was ik - laat ons zeggen - vijf jaar geleden, zo ben ik nu. Ben ik volgens mijn huidig inzicht vooruit gegaan? Uw eerste antwoord is "Ja", uw tweede is "Misschien", uw derde is "Wanneer ik niet zus of zo deed, dan zou dat waar zijn". Houd die laatste factor vast. U geeft daardoor aan, welk tekort u in uw vooruitgang aanvoelt. Maar door een bepaalde factor te definiëren stelt u tevens vast dat u vooruit ben gekomen. Werp u op de erkende onvolledigheid en u zult ontdekken dat u wederom tot een juister en harmonischer "ik" komt, maar ook tot een groter besef van uzelf. De kennis van de vorderingen, die u stoffelijk hebt gemaakt, zo ook mentaal en geestelijk, is belangrijk. Het helpt om een beeld van het eigen "ik" te tekenen, zoals het in uw eigen wereld bestaat.

Wanneer u verder gaat dan dit, komt er een ogenblik dat u met abstracte waarden moet gaan rekenen: althans met voor de stof abstracte waarden. U gaat spreken over geest, geestelijke bewustwording, inwijding en wat er verder bij behoort. U doet dat wederom in de termen van uw milieu. Het is niet belangrijk, hoe u dit verder omschrijft. Wel echter, dat u - op het ogenblik dat u spreekt over inwijding, over geestelijke leiding en al wat erbij komt - u afvraagt: In hoeverre is dit alleen een antwoord op een begeerte? Heeft u dit voor uzelf zo goed mogelijk vastgelegd en heel vaak is het bijna een volledig antwoord op een begeerte, dan gaat u zich afvragen van waar die begeerte komt. Het helpt u bepaalde tekortkomingen in uzelf te definiëren en ongeacht het al of niet redelijk en werkelijk zijn van geestelijke leiders en inwijdingen, helpt het u uzelf te verstaan, uzelf dus te begrijpen en daardoor ook weer u juister te gedragen. Want wat u van die geestelijke meesters, leiders en van deze inwijdingen en dergelijke verwacht, moet reeds binnen de mogelijkheden van uw bestaande wezen liggen. Begrijp dat wel. Op het ogenblik, dat u het onmogelijke verwacht, zal uw inwijding, uw geestelijke meester een droombeeld zijn en niet tot blijvende en werkelijke resultaten voeren.

Bent u echter in staat te beseffen in hoeverre deze beantwoorden aan een begeerte, in hoeverre deze een zending inhouden, die strijdt ook met uw eigen inzichten, dan zult U kunnen definiëren: In zoverre ben ik dus een met die meester, ben ik een met die inwijding, ben ik deel van die geestelijke kracht. Dit helpt u om de invloed van uw geest op de stof nader te leren kennen, ook al is deze, - zoals ik reeds opmerkte - nooit volledig van uit de stof te omschrijven.

Ga dan nog een schrede verder en zeg tot uzelve: Wanneer ik een geestelijk onderwerp overdenk, mij bezig houd met een filosofie, in de bijbel lees, kortom mij bezig houd met iets, wat ik bewust bestem tot mijn geestelijke verheffing, is er iets wat mij speciaal treft, waarop leg ik daar de nadruk? Alles waarop u n.l. de nadruk legt in een dergelijk verband is wederom een uiting van een begeerte en kan als zodanig worden verklaard. Datgene waar u voortdurend overheen leest, dat u over het hoofd ziet en verwaarloost, is altijd iets, wat met een angst in verband staat. Omschrijf deze begeerten en angsten aan de hand van hetgeen u stoffelijk omtrent uzelf hebt geleerd. U zult ontdekken, dat u - na dit enkele malen te hebben gedaan - plotseling veel vrijer tegenover de wereld staat en de geestelijke lering evenwichtiger en juister kunt verwerken.

En nu loopt de tijd mij toegemeten langzaam ten einde en haast ik mij om nog het laatste punt te berde te brengen, dat m.i. onvermijdelijk bij deze inleiding behoort.

Onze gevoelswereld kan zich soms verheven gevoelen boven alle dingen. U kunt los zijn van uzelf, een ogenblik het idee hebben, dat u klaar staat om a.h.w. op reis te gaan, dat de wereld en de materie niets hebben te betekenen, een schoonheidsgevoel ervaren dat een soort lichtende zon in uzelf lijkt te zijn. Het is natuurlijk aardig om dan te spreken van een direct contact met het hoger-zelf of zelfs met het Goddelijke. Maar voor onze zelfkennis is het niet voldoende. Deze dingen hebben een bepaalde oorzaak. Er is wat men noemt een trigger-reactie (katalysator), d.w.z. dat bij het optreden van een bepaald punt van beschouwing, bij een bepaald schoonheidservaren, bij een bepaalde stoffelijke prikkel enz. deze gevoelens plegen op te treden. Vraag u af in de eerste plaats: Wanneer ik deze gevoelens en emoties ken, aan de hand van welke lichamelijke en mentale condities treden zij dan op? Vraag u in de tweede plaats af: Hoe reageer ik daarop? Dus hoe gevoel ik mij, wanneer dat is afgelopen? Is er sprake van een teleurstelling, dan is dit als geheel voor u negatief en moet worden vermeden. Voelt u zich daardoor sterk, dan zult u door het bepalen van die trigger-reactie voor uzelf niet alleen de ervaring misschien gemakkelijker kunnen opwekken - zij het dat de verschijnselen meestal zullen verschillen - maar u zult ook begrijpen dat u juist in deze reacties, deze handelingen, deze gedachten, waarnemingen en ervaringen, aan de behoefte van uw eigen geest tegemoet komt en daardoor een onevenwichtigheid van die geest herstelt. Deze onevenwichtigheid kan gebonden zijn aan een leven in het verleden, zij kan voortkomen uit een pas ontstane behoefte van de geest. Dit hoeft u niet te interesseren. Wanneer wij n.l. een dergelijke krachtbron kunnen aanboren, die voert tot steeds grotere blijmoedigheid, steeds grotere kracht, zijn we natuurlijk uitermate gezegend, als wij in staat zijn dat steeds meer te doen. Het voert tot een vergroting van de mogelijkheid tot zelferkenning, een vergroting van onze mogelijkheden om voor de wereld iets te betekenen en maakt ons gelijktijdig vrijer ten opzichte van de omgeving en zelfs van ons temperament.

Het is duidelijk dat over al deze punten, mijne vrienden, veel en veel meer zou zijn te zeggen. Maar ik heb het u al verteld: in een uurtje kun je niet veel vertellen over al deze bijzondere werkingen in de mens. Wat ik heb gegeven is - soms zelfs in betrekkelijk vage termen, vrees ik - een weg, langs welke u kunt komen tot grotere zelfkennis. Een weg ook, waardoor het u mogelijk wordt die zelfkennis practisch in dit leven en haast onmiddellijk te gaan gebruiken. Waar vaagheid optreedt vraag ik u dan ook, zover u mij na de pauze niet om een uitleg zult vragen, te trachten deze vaagheid op uw eigen wijze op te helderen en te verklaren. Neem daarvoor die uitleg, die het eerst in u opkomt. Het is wederom een onthulling van uw eigen reacties en denken en door deze te volgen, zult u ongetwijfeld uw eigen wezen gemakkelijker benaderen.

Ten laatste nog één raad, vrienden: Wanneer je jezelf wilt zijn, dan stoot je altijd op de grote moeilijkheid: maar ik leef in een wereld. Vandaar dat u het zelf-zijn nooit moogt zien als een zijn buiten die wereld, maar als een benadering van die wereld uit uzelf met zoveel mogelijk nut, zo groot mogelijke vreugde en zo groot mogelijk genoeg voor beide factoren: het "ik" en de wereld. Uit uzelf de wereld benaderen in een deelgenootschap, dat men dienend zou kunnen noemen, betekent uw "ik" steeds beter kennen, u steeds verder onttrekken aan de invloeden, die dit "ik" zouden kunnen terugvoeren tot duisternis, het aanvullen van de geest tot een steeds grotere harmonie en - wat ook wel heel belangrijk is - het geven van een goede, stoffelijke impuls aan de wereld, waarin u leeft.

DISCUSSIE

Ik heb wel gemerkt dat u de ruim gegeven pauze met aangename conversatie en vragen hebt weten te vullen. Mag ik dan nu beginnen met het eerste commentaar?

❖ *De geest, die in de stof komt, is steeds onevenwichtig. Zoudt u nadere uitleg willen geven voor onevenwichtigheid in deze zin?*

Nu, dat is zeer begrijpelijk. Laat ik het zo stellen: De geest is het bewustzijn van het "ik" in het Goddelijke. Anders gezegd: God heeft ons volmaakt geschapen. Het bewustzijn, dat wij echter hebben van dit werkelijke "ik", is beperkt. Zolang daarbij de negatieve en positieve kanten - overigens onderling verwisselbaar, dus geen uitdrukking van kwaliteit maar alleen onderscheid in richting - in evenwicht zijn, kunnen wij geestelijk stijgen en zullen dus geen stoffelijke uiting nodig hebben. Wij kunnen dan n.l. de aanwezige krachten en kwaliteiten ontwikkelen. Nu komt er een ogenblik dat een bepaalde geestelijke kwaliteit verder ontwikkeld kan worden op geestelijk terrein, terwijl dit met haar tegendeel niet meer mogelijk is. Wij hebben dus enerzijds voldoende ervaringsmogelijkheden maar anderzijds niet meer. Op dat ogenblik ontstaat dus een onevenwichtigheid. Wanneer deze onevenwichtigheid groot genoeg wordt, betekent zij voor ons dat wij geestelijk niet meer verder kunnen stijgen. Wanneer wij nu naar de wereld komen en daar willen incarneren, dan zal het u duidelijk zijn, dat wij niet al wat wij geestelijk reeds bereikt hebben daarin nog eens met nadruk gaan uitdrukken. Dat hebben we al. Zo min als u naar uw werk gaat om daar uw portemonnaie te etaleren, maar juist om de tekorten in die portemonnaie aan te vullen. Het gevolg is dus, dat de geest juist de eigenschappen, die zij niet voldoende heeft, als sterkste drangfactor in de stof tracht te impregneren. Daardoor is de uiting van de geest in de stof altijd onevenwichtig. Immers, zij heeft een eenzijdige bedoeling met haar incarnatie t.w.: het aanvullen van één of enkele beperkte tekorten in haar eigen wezen, waardoor het haar mogelijk zal worden haar geestelijke voortgang zonder verdere incarnatie in de stof te vervolgen. Ik hoop, dat ik het hiermee duidelijk genoeg heb gemaakt. Is dit niet zo, dan kunt u aanvulling vragen.

❖ *U zei zo-even: verwisseling van richting positief en negatief. Op welke manier kun je dat verwisselen?*

Nu, dat is heel eenvoudig, als u ermede rekening houdt dat "positief en negatief" een uitdrukking is, die ongeveer gelijk komt met licht en duister in de hier in deze kringen gangbare opvatting. Echter, licht en duister zijn slechts de extreme uitingen van energie. In het ene geval zijn zij n.l. volledig potentieel (duister), in het andere geval is zij volledig stralend (licht). Maar het is dezelfde kracht, die zich uit. Voor de geest is er geen goed en geen kwaad, geen licht en geen duister in de gangbare zin des woords. Zij kent slechts het beantwoorden aan het goddelijk scheppingspatroon, waarin licht en duister gelijkmatig en evenwichtig zijn geuit. Wanneer wij dus spreken over een te kort, dan kan het voor ons even goed een negatief als een positief tekort zijn, maar dat tekort zal in elk geval moeten worden aangevuld, omdat het Goddelijke niet is alleen licht of alleen duister, maar de volledig evenwichtige kracht, die zich in gelijkwaardig licht en duister heeft geopenbaard.

❖ *Maar als de geest in deze incarnatie een onevenwichtigheid wil aanvullen, dan zou dus een eenzijdigheid in dit leven te prefereren zijn en we zoeken juist naar een evenwicht.*

Het feit, dat die eenzijdigheid u is ingelegd, impliceert reeds dat bij het zoeken naar een evenwicht de geestelijke onevenwichtigheid door stoffelijke ervaring gecompenseerd zal worden: anders is er geen evenwicht in de stof mogelijk.

- ❖ *Ik meende vrijdagavond te hebben gehoord, dat in een incarnatie niet altijd kan worden gecompenseerd, wat in een voorgaande incarnatie een tekortkoming was, omdat er geen harmonie bestaat tussen het nu bestaand geestelijke bewustzijn en dat wat toen in die incarnatie bestond.*

Inderdaad, op deze les heb ik reeds gewezen. Wij wijken daarmee eigenlijk iets af van de inhoud van de eerste vraag, maar ik zal u nog beantwoorden. De kwestie is deze: Wanneer wij in de stof oorzaak en gevolg scheppen, dan geschiedt dit op een geestelijk vlak. Elke stoffelijke uiting is een weerspiegeling van een geestelijk vlak. Alleen wanneer het geestelijk vlak, waarop zo'n uiting plaatsvond (waar dus oorzaak en gevolg werden geschapen), harmonisch is met onze huidige status, is het mogelijk te compenseren. Wij moeten n.l. ook nog rekening houden met oorzaak en gevolg: oorzaak en gevolg, die optreden om ons de tekorten duidelijk te maken. Want wij hebben niet het recht door de eenzijdigheid van ons eigen streven tijdens een leven de goddelijke evenwichtigheid blijvend te verstoren en zullen dus, terwijl wij ons eigen evenwicht zoeken, tevens genoopt zijn overal waar wij in de schepping een evenwicht dreigen te verstoren - zo dit ons mogelijk zou zijn, wat ik betwijfel - dit te herstellen. Het is dus een secundair effect en heeft met de zelfkennis, waarover wij vandaag spreken niet zo heel veel te maken.

- ❖ *Heeft u er een reden voor gehad het vierde temperament, het melancholische, buiten beschouwing te laten? Zo het niet te veel tijd eist, zoudt u het dan nu in het kort willen behandelen?*

Ik wil aan deze wens gaarne tegemoet komen. Ik heb het melancholisch temperament buiten beschouwing gelaten, omdat een zuiver melancholisch temperament n.l. niet voor verbetering of bewustwording in aanmerking komt en deze bewustwording alleen geestelijk kan geschieden na, en niet tijdens het leven. Ook zou de melancholicus niet in staat, zijn voldoende zelfkennis tijdens het bestaan te verwerven. Ik heb dus drie typen behandeld - er zijn er overigens zelfs meer dan vier - die ik representatief acht voor de meest voorkomende verschijnselen, welke een directe zelfkennis en een praktische verwerkelijking dus van deze zelfkennis ook metterdaad mogelijk maken. Van een melancholicus als type kan worden gezegd: hij is geneigd alles droefgeestig te bezien, laat over het algemeen Gods water over Gods akker lopen en beklagt er zich over dat het niet loopt, zoals hij zelf wil. Hij ziet alles in een duistere schaduw: en waar hij licht ziet, wendt hij zich af, omdat hij dit een belediging van zijn persoonlijkheid acht. Het gevolg is, dat de melancholicus altijd negatief is ingesteld en ook als hij zoekt naar zelfkennis nimmer naar zijn werkelijk wezen zal kunnen zoeken, als dit temperament dus in zijn volkomenste vorm aanwezig is. Hij tracht slechts een verklaring voor de onrechtvaardigheid der gebeurtenissen te vinden en daardoor een rechtvaardiging van zijn eigen droefheid. Hij kan daarin echter niet slagen zonder zelfbedrog, zodat een poging tot zelfbegrip van de melancholicus, die dit door zijn temperament is, mij minder juist lijkt.

- ❖ *Als men met deze eigenschap, dit temperament is behept, is dat dan op zichzelf reeds een karmische kwestie?*

Ik geloof niet, dat de geboorte als melancholica of melancholicus moet worden gezien als een directe karmische kwestie, maar eerder als het gevolg van het samengaan van minder goede genetische waarden. Het is mogelijk, dat de melancholicus qua temperament zich geestelijk hier aan ontworstelt. Hij zal echter de daarbij stoffelijk optredende eigenschappen zelden kunnen overwinnen en zal als gevolg daarvan daaraan altijd min of meer gebonden blijven. Gelukkig komen volstreckte melancholici niet of slechts zelden voor en zijn deze typen over het algemeen gemengd met het flegmatische of het sanguinische type. Bij de cholericus vinden we nooit de echte melancholie, laten we dit even vaststellen. Melancholie is een soort beklag, een soort terugdromen en dit komt bij de sanguinisch aangelegde mens vaak voor aan de hand van teleurstellingen. Gaat hij uit van zijn sanguinische persoonlijkheid en ontleedt hij deze, dan ontdekt hij dat zijn melancholie in feite voortkomt uit b.v. een niet bevredigd zijn ofwel uit het begrip van gefaald te hebben, zonder dat men daarbij de mogelijkheid tot herstel vindt. Bij

de flegmaticus zien wij, dat de melancholie heel vaak voortkomt uit een zekere luiheid, waardoor hij daadloos blijft toeschouwen als zich omstandigheden ontwikkelen, die hij zou kunnen voorkomen, maar die hij liever beschouwt als een jammerlijk bewijs van de onvolmaaktheid der wereld. De drie typen lijken mij dus het beste, zoals zij gegeven zijn en ik zou ook degene, die zichzelf als melancholica of melancholicus beschouwt de raad willen geven: zoek naar andere eigenschappen en wel in het bijzonder naar die binnen de drie omschreven temperamenten. Daaruit kunt u dan waarschijnlijk komen tot een verklaring van een groot deel van uw melancholie. Is u dit niet mogelijk, dan zou ik u alleen willen raden: tracht zo gelukkig mogelijk te zijn en vooral de slagen van het lot niet in een voort, durende droefenis te ondergaan. U zult dan na de overgang waarschijnlijk beseffen in welke mate en op welke wijze geestelijk daaruit toch nut is voortgekomen.

❖ *Maar hoe is het mogelijk dat deze melancholicus na dit stoffelijk leven toch tot een inzicht komt?*

Omdat de geest grotendeels gevoelsimpulsen in zich opneemt en de gedachtebeelden daarbij slechts als associatie (dus secundiar) optreden, zal de gevoelsbeleving van de melancholicus of melancholica, die inderdaad vaak voorkomt, in de geest een bepaalde betekenis en waarde hebben. Wanneer het stoffelijk temperament en ook de omgeving wegvallen, is een tamelijk objectieve waardering van dit gevoelsleven mogelijk en daaruit kunnen dus conclusies worden getrokken. Zijn deze conclusies getrokken, dan kunnen ze worden toegevoegd aan het begrip dat de geest omtrent zich zelf in de wereld heeft en als zodanig dus ook weer een afronding van het wereldbeeld betekenen.

❖ *U noemde het gevoel als maatstaf voor een inwerking op en door de geest. Kunt u dit met een voorbeeld toelichten?*

Dat is heel erg moeilijk, omdat natuurlijk de inwerking door de geest op duizend verschillende wijzen kan geschieden en als zodanig de emotie dus ook duizend-en-één vormen kan aannemen. Ik zal u een drietal kleine voorbeelden geven in de hoop, dat ik hiermede kan volstaan.

1. Er is een periode, waarin de geestelijke vooruitgang tot rust is gekomen. De eigen geest moet zich a.h.w. heroriënteren omdat een bepaald vlak is bereikt. Het gevolg is, dat de materie zich eveneens zou moeten voorbereiden op een rust. Deze rust kan echter materieel, door temperament en milieu, niet worden aanvaard. Eigen geest - of ook wel andere geest, die meewerkt - zal dan heel vaak trachten de verandering voor te bereiden door b.v. een gevoel van nutteloosheid te geven voor zeer veel van hetgeen men volbrengt. Men heeft dan een tijdlang het gevoel, dat niets dat men doet waarde heeft: en dit op zichzelf onaangenaam ervaren brengt met zich dat een positief ingrijpen van de eigen geest, die op een nieuw vlak verdergaat dan wordt ervaren als een soort verlossing, zodat de volle intensiteit van het eigen wezen - ongeacht de voorafgaande stoffelijke ontwikkelingen - dan in deze nieuwe richting wordt gestuwd.
2. Door foutieve opvattingen uit het milieu e.d. ontstaan komt de mens niet tot het ervaren van die emoties en belevingen, die voor de geest noodzakelijk zijn. De stof schiet dus tekort. Nu gaat de eigen geest, soms ook wel de helpende of vergezellende geest, een reeks van emoties en gevoelswaarden stimuleren, welke dus in feite sterk overdreven zijn, waardoor zij het "ik" dwingen om naar bepaalde ervaringen te zoeken om te voorkomen dat het "ik" daar stoffelijk sterk onder zal lijden. Zo kunnen bepaalde hartstochten b.v. onder omstandigheden worden bevorderd en ten slotte in een geestelijk juiste richting worden gedreven.
3. Een mens leeft volgens een bepaalde levensbeschouwing en heeft daar door inderdaad zeer veel opgedaan. Er komt echter een ogenblik dat - gezien de geestelijke behoeften - een voortzetting van deze levensbeschouwing en van de levenshouding welke daarmee gepaard gaat niet meer goed is. Op dat ogenblik zal door de eigen geest of de helpende geest een voortdurende impuls van onvrede worden gewekt, die een verzet en een zekere wrevel ten gevolge heeft. Daardoor komt een vervreemding tot stand met het tot dan toe gekende milieu, dus b.v. met de kerk, de filosofische richting, desnoods ook de kring, waarin men tot dat ogenblik gevangen was: men wordt daaruit a.h.w. weggedreven, opdat men zelfstandig verder zal kunnen gaan en zich niet zal

blijven vastklampen aan impulsen en invloeden, die de geest nu voldoende heeft ondergaan en voor haar niet meer waardevol zijn. ik heb hier een drietal voorbeelden gegeven: ik hoop, dat deze voldoende zijn,

❖ *Gaf u de indeling van Hijmans van de temperamenten? Heeft die niet 6 grondtypen?*

Te uwer oriëntatie moge dienen, dat ik gangbare termen uit de psychologie heb gebruikt zonder mij op een bepaald systeem te richten. Het is mij bekend dat er zeer veel type-indelingen zijn. De meest ingewikkelde, gebaseerd op oude ervaringen van magiërs en kabbalisten, gaat tot 144. U zult begrijpen dat het mij onmogelijk was om een versplinterde typen ontwikkeling na te gaan en dat ik mij dus moest bepalen tot een drietal hoofdtypen. Ik heb daarbij dus drie temperamenten omschreven, die elk voor zich praktisch de hoofdafdeling zijn van anderen, dan wel - als u het systeem van Hijmans b.v. ziet - de aanvulling van andere, omdat als men twee van deze typen ten opzichte van elkaar beschouwt en de in beide voor komende eigenschappen voor zich ziet, alle tussenliggende type-indelingen vanzelf kunnen worden gevonden. Er is dus slechts gepoogd een zodanig eenvoudige hoofdverdeling te geven, dat zij in korte tijd met een redelijke volledigheid kon worden behandeld, terwijl gelijktijdig aan een ieder de mogelijkheid werd gelaten afwijkingen en tussentypen zelf te ontdekken, als hij zich daarvoor interesseert.

❖ *Hoe kan men het best reageren op het cholericus karakter van een medemens?*

Er is een cabaretier geweest, die daarvoor in een orgeldraaiersrol wel het juiste woord heeft gecreëerd: Niet op reageren, Lena. Met andere woorden: wanneer wij weten dat een ander een cholericus temperament heeft, zullen wij ons daarvan niet al te veel aantrekken. Wij zullen ons aan zijn woede-uitbarstingen onttrekken zover wij dat redelijk kunnen verantwoorden en zullen ons daardoor zeker niet gekwetst voelen, omdat wij weten dat de bedoeling van hetgeen is gezegd niet zo intens is als de uiting. En als ik daarbij een raad mag geven, zou ik zeggen: Wanneer de cholericus een uitbarsting heeft gehad, is hij meestal daarna zeer bescheiden en berouwvol. Heeft u met zo iemand te maken, leer dan vooral van deze periode van berouw gebruik te maken.

❖ *Zeer vaak wordt de uitdrukking "in duisternis" gebruikt met betrekking tot een niet-stoffelijk bestaan. Wat wordt hier precies mee bedoeld?*

Onder duisternis wordt verstaan: een niet-zien. Met andere woorden, wanneer een geest in duisternis verkeert, is zij niet in staat iets te zien buiten zichzelf: of ziet zij slechts datgene, wat onmiddellijk niet het "ik" verwant is. Het gevolg is een zeer beperkte wereld, waarin de eigen problemen en gedachten zichzelf voortdurend versterken, totdat een zodanige innerlijke crisis ontstaat, dat men tot de erkenning van het buitenliggende wordt gedwongen. Een dergelijke duisternis kan niet worden vergeleken met een organische blindheid, want zij komt voort uit een beschouwing, waaraan men vasthoudt t.o.v. het "ik", van de wereld en van God. Het gevolg is, dat men door het prijsgeven van die beschouwing of een deel daarvan kan komen tot wat men "licht" noemt: dus tot het kennen van een werkelijke omgeving.

❖ *Wanneer iemand gauw van zijn stuk is te brengen in die zin, dat hij gemakkelijk door de mening van een ander wordt beïnvloed, waarbij de eigen mening a.h.w. tijdelijk zwijgt en pas veel te laat weer tot leven komt, wat is dan hiervan de oorzaak en hoe is deze te bestrijden?*

Dit komt over het algemeen voort uit de behoefte ofwel het vermogen - beide is mogelijk - tot identificatie. Dat wil zeggen, men is geneigd zich met de ander te vereenzelvigen en als zodanig diens verlangens, argumenten etc. tevens als de eigene te beschouwen. De bestrijding hiervan is in de eerste plaats: het erkennen van de verschillen, die tussen u en anderen bestaan. Hoe meer uw eigen persoonlijkheid is omschreven en de directe behoeften daarvan op zo eerlijk mogelijke wijze kunnen worden vastgesteld, hoe gemakkelijker u ook een eigen overtuiging zult hebben, hoe minder u door anderen "van de sokken gepraat wordt", of als het een dame is "van de nylons". Dus dit is betrekkelijk eenvoudig maar moeilijk. Voorlopig echter kan zo iemand, totdat voldoende zelfkennis is ontwikkeld, zich ook nog aan het volgende houden: Reageer niet op hetgeen de ander zegt: laat u in geen geval tot een daad bewegen door hetgeen een ander zegt, als u het er niet volkomen mee eens bent, trek u terug - desnoods daar waar de keizer te voet gaat - blijf daar 5 minuten en tracht dan de argumentatie

opnieuw te overdenken. U zult daardoor in staat zijn uw eigen mening weer enigszins te vormen en u althans enigszins te wapenen tegen de argumentatie van een ander. Verder zou ik u daarbij nog willen aanraden: Teken nimmer stukken of koopcontracten als u zo'n stemming hebt: laat u niet verleiden tot het uitkeren van bedragen en het verlenen van gunsten, maar beloof deze dingen te overdenken en geef u tenminste 6 uren de tijd alvorens een beslissing te treffen. Als u zich hier ten koste van alles aan vast houdt - zelfs als dit soms moeilijk of onmogelijk lijkt - zal u blijken, dat u nimmer door andere tot handelingen, verplichtingen en wat dies meer zij wordt gebracht, welke door u in feite niet worden gewenst.

❖ *Is dit de karakteristiek van het flegmatisch temperament?*

Neen, het is de karakteristiek van praktisch elk temperament, omdat dit zich laten overdonderen door anderen over het algemeen is te wijten aan een traagheid van eigen denkvermogen, dan wel aan de behoefte om zich met de ander te identificeren. Dit kan bij elk temperamenttype voorkomen, maar mag - althans in het merendeel - worden geweten aan opvoeding en milieu gedurende de eerste 25 levensjaren. Het is dus niet een eigenschap van een bepaald type. Het is een eigenschap, die uit eigen denkgewoonten enz. groeit. Een ander groot bezwaar is daarbij vaak - en dan komen wij eerder bij de sanguinicus terecht dan bij de flegmaticus - dat menigeen, die trage denkprocessen heeft, niet geneigd is dit toe te geven en te erkennen en daarom met zijn volgzzaamheid een begrip tracht voor te wenden, dat in feite niet aanwezig is.

❖ *Of is het misschien ook een hechten aan populariteit of een angst om niet populair te zijn?*

Ja, dat kan natuurlijk ook. Maar in een dergelijk geval is er meestal ook sprake van denktraagheid. Want populariteit wordt nooit alleen door toegeven aan anderen verkregen, maar eerder door een zekere originaliteit, waarbij men zonder de ander te kwetsen, te beledigen of op een andere manier onaangenaam te behandelen, zijn eigen zienswijze en wel zo gevat mogelijk tot uitdrukking brengt. Ik ben tenminste in mijn leven altijd tamelijk scherp van zinnen en antwoorden geweest en nooit om replek verlegen en ik heb toch wel gevonden dat juist dit tot mijn populariteit kon bijdragen.

❖ *Het kan toch ook een kwestie zijn van niet te traag in denken, maar niet rap genoeg van tong zijn.*

In een dergelijk geval krijgen we dus wat ik reeds zei: men kan niet snel genoeg meekomen, al is het nu met het antwoord in plaats van met het denken en geeft dan maar toe in plaats van er rustig de tijd voor te nemen, die noodzakelijk is. Naar ik meen geldt daarom ook in dit geval precies hetzelfde wat ik reeds heb gezegd.

❖ *Heeft het zin om jezelf later af te vragen, of je de een of andere zaak anders had moeten behandelen (aangenomen dat men het naar beste weten heeft gedaan)? Dan moest het toch zo gebeuren: er is toch een voorbeschikking?*

Ik ben bang, dat ik het met het laatste gedeelte van het gestelde niet eens kan zijn. Wanneer wij spreken van een voorbeschikking, wentelen wij de verantwoordelijkheid van onszelf af en wel op onbekende machten, het noodlot of God. Dit is niet te verantwoorden. Daarom mag worden gesteld: Wanneer wij iets hebben gedaan en het is o.i. verkeerd uitgelopen, maar wij hebben het zo goed mogelijk en met de beste intentie gedaan, dan mogen wij tot onszelf zeggen: Het ware beter geweest, indien ik zus of zo had gehandeld. Deze ervaring zal ik gebruiken om de volgende maal juister te reageren. Het is foutief zich zorgen te maken of een schuld bewustzijn te aanvaarden, omdat iets anders uitliep dan men verwachtte, ofschoon men naar beste weten en met beste krachten heeft gehandeld. Is dit voldoende?

❖ *Wanneer men dan zo'n handeling heeft gesteld, die verkeerd uitloopt, terwijl men toch getracht heeft om deze voor zich dan wel voor de ander zo goed mogelijk te laten verlopen, kan men dan niet spreken van karma?*

Neen, volgens mij is het altijd foutief om in een dergelijk geval van karma te spreken. Wanneer wij spreken van karma, zijn wij n.l. geneigd geen lering te trekken uit onze fout. Wij nemen dan aan, dat krachten van buiten hebben ingegrepen. Dit is wel mogelijk, maar lang niet zeker. Ga daarom van het standpunt uit: Ik heb geen schuld, omdat ik naar mijn beste weten heb gehandeld: maar wanneer ik weer een soortgelijke situatie zou ontmoeten, zal ik met de ervaring nu opgedaan rekening houden.

❖ *Ik heb eigenlijk altijd begrepen dat in karma onze vrije wil verdisconteerd is.*

Ja, daarin heeft u wel gelijk. Maar wanneer wij binnen het karma een vrije wil aannemen, beperken wij de z.g. karmische werking tot datgene, wat wij vrijelijk aanvaarden: dan wordt vrije wil toelaten en veroorzaken. En dat is natuurlijk niet helemaal juist. Voor een volledige bespreking van karma hebben wij op het ogenblik geen tijd: dat is een heel onderwerp op zichzelf. Wanneer we zo dadelijk na het beantwoorden van alle andere vragen tijd over houden, kunt u daarop terugkomen.

❖ *Uw beschrijving van de drie temperamenten bracht de negatieve aspecten naar voren, niet de positieve. Is dit om verband te leggen met het doel, dat de geest wil bereiken in de incarnatie, n.l. haar hiaten aan te vullen?*

Wanneer ik de nadruk leg op de negatieve fasen, dan zal het u duidelijk zijn, dat ik dit heb gedaan, omdat de mens zijn positieve fasen niet hoeft te overdenken en voor zelfkennis aan deze positieve fasen zeer weinig heeft. Het positieve wordt door de mens n.l. als normaal en redelijk aanvaard zonder meer. Daar waar echter negatieve waarden en werkingen optreden, maakt hij zich zorgen. Het gevolg is, dat de opsomming van de negatieve elementen niet wordt gebruikt om te verklaren dat de geest haar hiaten wil aanvullen, maar om die eigenschappen op te sommen, welke de mens het snelst zullen treffen bij een bepaald temperament en om hem aan de hand van de negatieve waarden een mogelijkheid te geven (waar deze in zijn eigen leven optreden) zichzelf zuiverder te erkennen, zijn problemen op een praktische manier op te lossen en zo tot een positieve werking van het "ik" te geraken. Het zij mij toegestaan hierbij op te merken, dat zo de eigenschappen van temperament, milieu en geest alle positief zijn, wij te maken hebben met een vol-bewuste mens, aangezien dan het geestelijk bewustzijn zich volledig kan ontplooiën binnen de stof. Als het geestelijk bewustzijn zich volledig ontplooit, is er geen behoefte te streven naar een praktische zelfkennis in de zin, waarin het onderwerp wordt behandeld. Dientengevolge heb ik de negatieve waarden gesteld, opdat de mens zijn problemen zal kunnen oplossen, de complexe tegenstrijdigheden van zijn innerlijk wezen zal kunnen ontwarren en een grotere harmonie kan bereiken in de overtuiging dat - zo deze harmonie inderdaad wordt verwezenlijkt - de geest zich met een beperkte maar toch bruikbare zelfkennis praktischer en reëler in de stof zal uiten, de kennis van het geestelijk wezen en de geestelijke voertuigen vanzelf sterker zullen worden en daardoor de gelegenheid zal kunnen worden verkregen tot werkelijke zelfopenbaring, die voor de mens noodzakelijk is. Het was voor mij dus niet nodig de positieve waarden te omschrijven, wat tijd zou vergen en zeker geen verbetering van de mogelijkheden - als in het onderwerp aangeduid - zou hebben meegebracht.

❖ *Indien iemand, ondanks eigen inspanning, steeds zijn streven ziet mislukken, kan hij zich enigszins troosten met de gedachte aan het afwerken van karma. Als dit wegvalt, hoe kan hij dan vrede krijgen met zijn mislukkingen, die hij dan gevoelt als onrechtvaardig?*

Dat is een heel typisch probleem, dat vaak voorkomt. Laat mij allereerst stellen, dat degenen die zeggen "dat al hun streven mislukt" veelal te eenzijdig zijn in hun streven. Met andere woorden: een te sterke en eenzijdige gerichtheid in het leven brengt vanzelf frustraties met zich. Men is geneigd om frustraties zwaarder te laten wegen dan de pogingen die slagen. Hieruit komt dan vanzelf de vraag voort: Waarom moet er bij mij dan altijd iets misgaan? En waarom moet datgene, wat ik zo graag wil nu juist mislukken? Deze instelling is volkomen foutief. Ik moet dit stellen:

Ten eerste: Ook wanneer de geest een eenzijdig streven in de stof aanmoedigt, ben ik verplicht in de stof zo harmonisch en evenwichtig mogelijk te leven. Dit betekent, dat mijn pogingen en streven in vele richtingen en niet slechts in een richting mogen liggen. Dan concluderen wij verder, dat een karma dat aansprakelijk wordt gesteld voor dit falen, de aandacht afleidt van onze eigen onevenwichtigheid van streven en ons er daardoor toe brengt voort te gaan op de ingeslagen weg, zonder enig begrip te hebben voor de wijze waarop wij - wat dan vaak voorkomt - b.v. de rechten, de meningen of de mogelijkheden van anderen door onze eenzijdigheid schaden. Dus in de eerste plaats al: een verklaring van karma mag troostend zijn, maar voert tot zelfmisleiding.

Ten tweede: Alles wat ik doe, eerlijk en overtuigd, heeft zin. Het heeft deze zin voor mijzelf, omdat ik daarmee ervaring opdoe en zal voor anderen - zelfs als de uitslag negatief is - eveneens zin hebben, omdat deze anderen hierdoor toch tot een herziening van hun meningen komen of innerlijk bepaalde problemen moeten oplossen. Ook kunnen hun daden en daardoor hun levensweg er door gewijzigd of veranderd worden op een manier, die voor hen misschien gunstig is. Wij kunnen dit niet overzien. Stel daarom voor uzelf: Zolang ik eerlijk en oprecht streef en daarbij de onevenwichtigheid en eenzijdigheid vermijd, zover dit in de stof mogelijk is, zal alles wat ik heb gedaan - of het slaagt of niet - zinvol zijn en betekenis hebben en zo deze betekenis mij thans niet duidelijk wordt, zal ze mij ongetwijfeld duidelijk worden, wanneer ik een overzicht over de stof krijg in geestelijke vrijheid.

Ten derde: Uit mijn mislukkingen wordt het mij duidelijk, dat ik iets in het leven, in het denken heb veronachtzaamd en dat ik mij dus zal moeten aanpassen aan hetgeen de wereld van mij vraagt. Wanneer ik dit kan doen volgens mijn beste bedoelingen en weten, zullen de andere pogingen, die wel slagen, een compensatie zijn voor het terrein, waarop ik met mijn beste bedoelingen heb gefaald.

Ten vierde: Wij horen dergelijke klachten heel vaak bij mensen, die - ofschoon zij dit zelf vaak niet beseffen - te egocentrisch zijn, omdat zij hun eigen denk- en leefwijze beschouwen als bepalend voor de gehele wereld, hun eigen weg als de enig juiste of tenminste de beste voor alle anderen.

Wanneer u in deze zin een dergelijk probleem overweegt, kan dit bijdragen tot grotere zelfkennis en zal het u doen inzien, dat u dus- in vele gevallen niet volkomen juist hebt gehandeld of dat u b.v. de vrijheid van anderen te veel hebt belemmerd. U hebt dus disharmonie geschapen, waar u harmonie zocht. Het resultaat is, dat u door te compenseren harmonie tracht te herwinnen, waarbij gij uw eigen innerlijke en geestelijke bedoelingen (uw doel dus, innerlijk doel) handhaaft, maar uw benaderingswijze volkomen verandert. Dan hebben wij nog de kwestie van karma. Wilt u deze nog even voor de goede orde formuleren?

❖ *Ik meende, dat in karma onze vrije wil was verdisconteerd.*

Indien wij stellen, dat de vrije wil in karma is verdisconteerd, dan kunnen wij het ook omdraaien: want dan is karma in de vrije wil verdisconteerd en zal evenzeer waar zijn. Wij kunnen ten hoogste stellen, dat karma machtiger is dan de vrije wil of: dat de vrije wil machtiger is dan karma. Laat ons nagaan wat onze vrije wil inhoudt.

Ten eerste: We kennen geestelijk de vrije wil in: de keuze van onze incarnatie en de plaats en tijd van deze incarnatie, vaak niet door het volledig kennen der omstandigheden en mogelijkheden maar wel volgens eigen harmonisch of niet-harmonisch zijn met ter plaatse optredende invloeden. De keuze van het lichaam, is dus vrij. Toch zal de wijze, waarop karma zich uit - dus de wijze waarop oorzaak en gevolg op harmonisch vlak tot uiting komende het leven beïnvloeden - zeker mede door de wijze van bevoertuiging een bepaalde richting krijgen, een bepaalde inhoud. Deze wordt door de vrije wil bepaald: vrije keuze.

Ten tweede: Wanneer wij die z.g. karmische werking (dus oorzaak en gevolg) ontmoeten op onze weg in de levens of sferen, waarmee wij harmonisch zijn, zullen wij naar eigen inzicht handelen: wij kunnen toch niet daadloos alles over ons heen laten gaan. Dientengevolge zal de vrije wil - plus eigen bewustzijn natuurlijk, dat de wil richt - bepalen op welke wijze de karmische werking zich aan ons openbaart.

Ten derde: De resultaten van zo'n karma zijn niet vast en onveranderlijk. Want indien wij voldoende bewust zijn en onze wil juist genoeg richten, kunnen wij ten minste een groot gedeelte van die gevolgen wijzigen, compenseren etc. Dientengevolge ben ik zo vrij uw stelling te vertalen als: In de vrije wil zijn de werkingen van karma of oorzaak en gevolg mede besloten.

Dan stel ik verder: Karma, d.i. oorzaak en gevolg kunnen alleen optreden aan de hand van harmonie. Dat wil zeggen: waar mijn wezen door eigen trillingsgetal in harmonie is met een andere wereld en een andere tijd, waarin ik stoffelijk of geestelijk heb geleefd, kunnen oorzaken en gevolgen daaruit inwerken op mijzelf. Het is mijn huidig bewustzijn plus mijn huidig vermogen, dat wordt ingezet om deze oorzaken, deze gevolgen, deze karmische

werkingen etc., om te zetten in een voor mij zo belangrijk en zo harmonisch mogelijk geheel. Ik herstel vroegere daden dus niet volgens de normen van de wereld, waarin ze ontstonden, maar volgens de huidige norm van mijn bewustzijn. Deze huidige norm van bewustzijn behelst tevens: mijn wilsvermogen, mijn kracht. Bijgevolg ben ik - of ik het erkennen wil of niet - heerser over karma, over oorzaak en gevolg etc. van het ogenblik af dat ik niet een redelijke zelfkennis voldoende bewustzijn omtrent mijn eigen wezen en de behoeften daarvan en met geheel mijn wil strevend naar het goede de omstandigheden tegemoet treed, die mij uit de buitenwereld toevloeien. Houd ik verder rekening met het feit, dat - zoals ik dit reeds in het voorgaande heb aangeduid - de mores der mensen en de wetten van samenleving e.d. voor de geest minder belangrijk zijn en ook in karma niet gebaseerd zijn op de huidige maar op de vroeger geldende regels en wetten, dan kunnen wij er verder nog aan toevoegen, dat - indien ik in staat ben de impulsen die op mij afkomen te vertalen in hun eigen waarde - ik niet slechts meester ben over karma, maar wat meer is karma kan maken tot een stuwende kracht voor mijzelf, terwijl ik gelijktijdig in het verleden de harmonieën herstel, die ik verstoorde.

Hieruit volgt, dat de stelling: in karma is de vrije wil begrepen, onvolledig is. En dat de juiste formulering zou moeten zijn, de vrije wil van leven wordt ten dele beïnvloed door karma, optredend op grond van harmonieën met het eigen wezen, De bewustzijnsnorm van het "ik" plus het daaruit vloeiend gericht-zijn van het "ik" en de wilskracht, waarover dit "ik" beschikt, zullen bepalen hoe dit karma werkzaam is, de betekenis daarvan voor het "ik" definiëren en ook voor de toekomst de daaruit voortvloeiende waarden binnen het "ik" vastleggen. Karma

kan derhalve worden gezien als een factor, die op dit ogenblik belangrijk is, in de eerste plaats voortvloeit uit de omstandigheden van dit ogenblik en slechts doordat 't harmonieën in een verleden herstelt nog tot dit verleden kan behoren. Het is dus voor elke mens zaak het karma te bezien als een hulpmiddel tijdens het bestaande leven, waardoor het "ik" zichzelf beter kan leren kennen, juister kan leren leven en zijn bewustwording aanmerkelijk kan bevorderen, zolang het deze invloeden slechts in zich toelaat volgens eigen doelstellingen en bewustzijn.

❖ *In het algemeen wordt de vrije wil als iets absoluuts aangemerkt.*

Maar het blijkt toch wel uit uw betoog, dat de vrije wil ten nauwste samenhangt met het bewustzijn. Inderdaad. Maar laten we nu een ding vaststellen: wanneer de mens spreekt van "absoluut", dan bedoelt hij meestal iets absoluut beperkt: ook wanneer hij meent, dat hij een absolute vaststelling doet, die schijnbaar onbeperkt is. Het enige, dat absoluut is in ons Al, is de Schepper. Deze is n.l. oorzaak en gevolg, begin en einde, bron en verzwelger. Dat is het enig absolute. Zolang iets niet begin en einde gezamenlijk in zich bevat, wetend, kennend en zelf het geheel besturend, is het niet absoluut. Dat is trouwens ook begrijpelijk, want er zijn heel veel verklaringen, die "absoluut" worden gegeven en die later eerder een absolutie vragen voor hun onbestendigheid.

Om u een voorbeeld te geven: In België was men absoluut overtuigd, dat de regering er in zou slagen haar Eenheidswet door te voeren. Geef haar thans absolutie wegens haar innerlijke verdeeldheid. De U.N.O. was overtuigd, dat zij absoluut orde op zaken kon stellen in de Kongo .... zing een Requiem voor Loemoemba!

Menig mens is absoluut zeker van een feit, dat later onjuist blijkt te zijn. Geef hem absolutie voor zijn wrevel, wanneer hij daarop wordt gewezen. En zo kan ik verder gaan. Met andere woorden, vriend: het begrip "absoluut" als door de mens gebruikt is slechts een poging om aan een tijdelijke waar de een zekere beslistheid te geven, die zij in feite nog niet bezit. En daaruit vloeit dus voort dat een vrije wil volgens een menselijke opvatting niet absoluut kan zijn, maar dat de mens in zijn poging iets tijdelijk als blijvend te definiëren, zoals gebruikelijk zijn eigen beperkingen voorbij ziet in de hoop daardoor althans aan anderen een absolute verantwoordelijkheid op te leggen, die hij voor zichzelf meestal pleegt te ontwijken. Nu ja, dat is een scherpzinnige redenering maar

❖ *Scherp. Niet alleen scherpzinnig.*

Ongetwijfeld. Maar het feit, dat u haar hebt kunnen volgen pleit toch voor de scherpzinnigheid van uw zinnen.

❖ *Een neiging tot specialisatie in het leven is dus eigenlijk voor de geest nooit gunstig.*

Neen. En voor de stof over het algemeen ook niet. Het is n.l. zo, dat elke specialisatie leidt tot een verwaarlozing van even belangrijke mogelijkheden op neventakken met als gevolg, dat de specialisatie of de gespecialiseerde mens te zeer afhankelijk is van het voorbereid-zijn of de kennis van degenen met wie hij werkt. Een voorbeeld: Er zijn medische specialisten, die in de praktijk niet meer in staat zijn om een normale huisdokerspraktijk waar te nemen. Zij zijn dus afhankelijk van de lagere artsen om hun de gevallen te bezorgen en moeten over het algemeen aan hen de eerste diagnostiek overlaten. Er zijn specialisten in bepaalde delen der metallurgie, die zozeer gespecialiseerd zijn, dat zij zelf niet eens een stukje ijzer kunnen bewerken of een stukje metaal zouden kunnen buigen. Het gevolg is, dat zij voor alle voorbereidingen afhankelijk zijn van anderen. Deze afhankelijkheid van anderen vermindert in de eerste plaats sterk de werkelijke waarde van eigen prestatie, maakt in de tweede plaats het eigen "ik" hulpelozer in plaats van bekwamer en voert ten laatste maar zeker niet als minste tot een besef van meerwaardigheid dat men in feite niet bezit, omdat men – eenzijdig gespecialiseerd zijnde - blind is voor de vele andere bestaande mogelijkheden. En dan krijg je net zo iets als de arts, die probeerde voor de 17^e keer een blindedarm te verwijderen bij dezelfde patiënt, omdat dat nu eenmaal zijn specialiteit was.

❖ *Dus een hooggespecialiseerde maatschappij is dus eigenlijk voor de menselijke evolutie ongunstig.*

Natuurlijk. Want een hooggespecialiseerde maatschappij heeft dit nadeel: Wanneer er ook maar een klein beetje wanorde ontstaat, zullen de verschillende specialisten door het gebrek aan samenwerking, dat daaruit voortvloeit, niet in staat zijn om ook maar iets te presteren. Het gevolg is, dat - waar het een gespecialiseerde maatschappij is - niets meer gepresteerd wordt en de maatschappij ten ondergaat aan haar specialisatie. Neemt u het mij niet kwalijk dat ik mij nu ga onthouden van politieke discussies. Per slot van rekening deze hebben met de bevordering van praktische zelfkennis weinig of niets van doen. Integendeel, ik zou zeggen dat vele politieke stellingen zeer nadelig zijn voor praktische zelfkennis en de bevordering daarvan, omdat zij de mens de neiging geven droombeelden in de plaats van de werkelijkheid te stellen en niet slechts de wereld maar ook zichzelf zozeer te idealiseren, dat hij zichzelf niet eens durft te erkennen, zoals hij in waarheid is, omdat hij dan te veel afsteekt bij zijn idealen. Dan wil ik nu kort besluiten. Ik ben helaas geen "schone woord"-kunstenaar, maar ik zou toch wel even over de praktische bewustwording met u willen nadenken. En wel als volgt:

Wanneer wij nu spreken over geestelijke waarden en geestelijke zaken, ingaan op alle mogelijkheden, die de kosmos ons biedt en wij brengen ze niet in de praktijk, wij komen niet tot de verwerkelijking daarvan voor onszelf, wat zijn ze ons dan waard? Wanneer ik sta in een groot meer van water, maar als wijlen Sisyphus weigert of niet in staat ben om dit water te transporteren, dan zal ik geen enkele dorstige kunnen laven. Wanneer ik als Tantalus niet in staat ben zelf te drinken, dan is dit water mij van geen nut. Integendeel, het vergroot mijn kwellingen: het vergroot de kloof tussen eigen wezen en eigen werkelijkheid. Praktijk is noodzakelijk, vrienden. Juist in het geestelijk werk moet je trachten om hetgeen je als waar beseft tot uitdrukking te brengen. Alleen door uit te drukken wat je hebt geleerd omtrent de wereld, omtrent jezelf, omtrent geestelijke wetten en geestelijke krachten, kun je verder komen. Wij zijn niet in staat iets te bereiken in stof of geest, zonder ons eigen wezen in te zetten. Laten we dit goed begrijpen. Wanneer u hier samenkomt en u zoekt naar mogelijkheden tot vergroting van praktische zelfkennis, dan zou ik u willen zeggen: Belangrijker dan alle theoretische zelfkennis is het op de proef stellen van uzelf. Beproof uzelve, zoals een keurmeester het gehalte van het goud toetst. En als u bemerkt, dat uw onvolmaaktheid te groot is, zo neen het dan de krachten van de eeuwigheid niet kwalijk dat uw wezen wederom in de smeltkroes wordt geworpen, totdat ge geraffineerd zijt, totdat ge gezuiverd zijt en gij werkelijk het hoogste gehalte aan goddelijk licht en goddelijke waarde bevat.

Het is ons aller taak in het leven te beantwoorden aan de kosmische werkelijkheid. We hebben een kosmisch "ik". Een "ik" dat blijvend deel uitmaakt van de schepping. Dit "ik" omvat alle tijden, alle sferen, kortom al, wat deel is van onze persoonlijkheid of daarvan deel kan worden. Dit "ik" is ons doel, onze werkelijkheid. Wij kunnen dit "ik" nooit realiseren door theorie alleen. Wij kunnen slechts door daadwerkelijk te streven, daadwerkelijk onderscheid te maken en

desnoods honderd keer te falen om eenmaal te slagen, dit "ik" in ons eigen wezen als een bewuste waarde verankeren.

En mijne vrienden, eerst wanneer wij van onszelf bewust zijn, kunnen wij de werkelijkheid zien van Gods schepping, de werkelijkheid van het leven in de sferen. Dan zien wij de onwerkelijkheid van alle grenzen, die wij in tijd en ruimte hebben getrokken. Om de eeuwige waarde te vinden, het ware "ik" te vinden, in te gaan in het Koninkrijk Gods of hoe u het wilt noemen, zullen wij moeten handelen. En wij zullen onze handelingen moeten richten naar het "ik" dat wij in wezen zijn. Laat ons daarom trachten zo goed mogelijk te beseffen wat wij zijn, wat wij wensen en wat onze drijfveren zijn. Laat ons daarbij rekening houden met hetgeen nu in de wereld, waarin wij leven, direct hanteerbaar is en laten wij van daaruit eerst verdergaan. Elke wereld kan voor ons een aanvulling van ons wezen zijn, een stap verder naar de volmaaktheid, het kosmisch "ik", van waaruit wij de schepping en de Schepper bewust zullen erkennen. Practisch werken en je bewust worden, praktisch leren erkennen wie en wat je bent, ligt hieraan ten grondslag.

Zo mag ik deze bijeenkomst besluiten met u allen niet slechts inzicht omtrent uw eigen wezen maar daarnaast ook de moed dit inzicht om te zetten in de juiste daden, opdat ge metterdaad werkend aan uw wezen en zo mede ongetwijfeld ook aan de kosmos zelve zult kunnen komen tot dat moment, waarin geheel uzelve zijt, geheel uzelve kent en kunt zeggen: Nu ken ik het doel van mijn leven, het wezen van mijn God en de waarheid omtrent de schepping. Daarmee, vrienden, besluit ik. Het spijt mij, dat ik niet dichterlijker ben, maar ik geloof dat ik redelijk ben geweest en ook dat heeft ongetwijfeld op aarde zowel als in de geest zijn verdienste.